

Cultura: sprva pomeni obdelovanje zemlje, gojenje in negovanje; nato dobi pomen vzgoje in izobrazbe, pa tudi spoštovanja. Kultura kot način življenja ljudi pomeni *celotno področje idej, navad, prepričanj, jezika, vzorcev vedenja, znanja, materialnih proizvodov, itd., ki jih je človek proizvedel in oblikoval in ki se prenaša iz generacije v generacijo*. Značilnosti: razvit je **zapleten sistem komunikacije in simbolov**; kulturo prenašamo z **učerjenjem**, ni gensko zapisana; je **integrirana celota**. Inkulturacija je proces učenja, sprejemanja kulture; spretnosti, navade, znanje, vrednote, norme. Kultura je naučena v smislu, da jo sprejmemo od drugih. Elementi kulture so med sabo **povezani**, če spremenimo enega, lahko povzročimo spremembe ostalih. Nekateri delijo kulturo na: **duhovno** (znanja, prepričanja, vrednote, norme) in **materialno** (obnašanja in materialne dobrine). To je le pogojno, saj tudi **kakšne materialne dobrine vsebujejo duhovno kulturo**. **Sestavine kulture**: x **Simboli** - znaki: kot simbol lahko služi karkoli, kar predstavlja nek pomen za pripadnike neke skupine ali družbe. Pomen pa ni **vsebovan** v predmetu, gesti, idi, tidi, pač pa je **rezultat kulturne konvencije**. Simbolni pomen je lahko različen tudi znotraj iste družbe. Vsak simbol ima **kollektivni pomen**; pripadnikom omogočajo, da komunicirajo med sabo, hkrati pa **vnášajo** v družbo nek **red in predvidljivost**. Lahko so materialni ali nematerialni. x **Jezik**: ima **kommunikacijsko** funkcijo, je pomembno **sredstvo kulturne reprodukcije** (prenos kulture iz ene generacije v drugo), ima **simbolno** funkcijo (člani skupnosti simbol prepoznajo kot znak pripadnosti skupnosti). Jezik je **zapleten splet pravil**; je dan kot družbeno sprejet sistem. Jezik je glavno sredstvo sprejemanja kulture, vsebuje tudi kulturno dediščino, zagotavlja nam **lahak dostop do znanj** naših prednikov. V sebi nosi tudi **vrednostne opredelitve** in z njimi povezano doživljanje in čustvovanje. Čeprav moramo jezik svoje kulture brezpogojno sprejeti, obstaja še možnost individualne izbire; govorimo o **jezikovnih praksah** (*mladi-slang, poklicne skupine -žargon, ...*)> tako je jezik **izraz pripadnosti** neki skupini. x **Vrednote**: so sistem idej, prepričanj o tem, kaj je **dobro, pravilno, zaželeno, vredno**. Služijo kot **merila za presojanje dogajanj in ljudi** z vidika **moralnega in dobrega**. So **najsplošnejše smernice** za individualno in družbeno življenje. Bistveno vplivajo na naše **obnašanje in doživljanje samega sebe in drugih**. Običajno se nanašajo na **pomembne odločitve** v našem življenju (zbira studija, partnerje). Vse vrednote niso enako pomembne- obstaja **hierarhija vrednot**, ki usmerjajo naše vedenje. Lahko pride do **neskladnosti ali konflikta** med vrednotami (kloniranje, genski inženiring). x **Norme**: so **bolj specifična pravila vedenja oziroma usmerjajo naše življenje s tem, ko natančneje določajo kaj je prav in kaj narobe**. Predpisujejo določeno ravnanje ali ga **preprečujejo**. Norme so tudi **bolj in manj pomembne** (tiste ki zadevajo **navade** so ponavadi manj pomembne; *ne srebaj juhe, obleci se primerno, ...* tiste ki zadevajo **moralne standarde** družbe pa so pomembnejše; *pedofilija, pornografija, ...*). Norme so **formalne** (oblikujejo jih za to pristojne institucije oz. skupine) ali **neformalne** (nastanejo spontano skozi vsakdanjik). Neupoštevane oz. spoštovanje norm urejajo **sankcije**. Te so **pozitivne** (kimanje, pohvale, dobre ocene) ali **negativne** (*grdi pogledi, graja, denarne kazni, zapori*). Zelo pomembne **norme** družba oblikuje v **zakone**; kršenje teh lahko sankcionirajo **formalno** (*arest, ukor*), pa tudi **neformalno** (*zgražanje družbe nad kriminalcem, zaničevanje, trpičenje kršitelja*). x **Materialna kultura**: sestoji iz **vseh materialnih objektov**, ki jih ustvarja neka kultura (artefakti). So proizvodi in del človekove kulture. Izraža tudi **tehnologijo** neke družbe; to je znanje, ki ga družba uporablja, da bi zadovoljila **življenjske potrebe** in se **odzvala** na okolje. x Najpogostejši vzrok za spremembe kultur so **izumi in odkritja**, tako novih vzorcev vedenja, kot tudi novih proizvodnih sredstev. Pogost vzrok je tudi globalizacija. **Globalizacija** je proces ekonomskega, političnega, vojaškega itd. povezovanja različnih družb in kultur na svetovni ravni. (globalna ekonomija, migracije, komunikacije). Je enosmeren proces, v katerem se širijo predvsem elementi zahodnoevropske in ameriške kulture. **Etnocid** (asimilacija) je uničenje, razgraditev neke kulturne identitete (ena skupina se odpove svoji kulturi in sprejme drugo). Pogosto ga spremlja **genocid**; uničenje pripadnikov družbe, ki so nosilci njene kulture. **Interkulturalizem** je sodelovanje, interzivni stiki in prepletanje različnih kultur. Primer: osvajanje Aleksandra Velikega, ali moderna Evropa. **Akulturacija** je prilagajanje priseljencev kulturi družbe, v katero so se priselili; priseljenci se morajo pogosto odreči svoji kulturni identiteti- pride do **krize identitete**, a kljub temu priseljenci vplivajo na kulturo družbe, v katero so prišli. **Multikulturalizem** je stanje, ko bivajo različne kulture druga ob drugi, znotraj iste družbe, vendar med njimi ni veliko stikov v smislu sprejemanja kulturnih vplivov. Tu se pojavi dominantna skupina in marginalizirane skupine. **Etnocentrizem** je stališče, ko vse druge kulture ocenjujemo z vidika lastne kulture. Vodi v predsodke in diskriminacijo, služi tudi kot izgovor za podrejanje drugih ljudstev, narodov. Stališče, ko druge presojamo z vidika evropske kulture, je **evropocentrizem**. **Kulturni relativizem** je stališče, ki ocenjuje obnašanje ljudi v drugih kulturah s stališča teh kultur. Vse kulture so enakopravne in enako spoštovane. **Subkultura** je vsaka skupina, ki si sicer v glavnem sprejema dominantno kulturo, vendar pa ima nekatere posebne kulturne značilnosti, ki jo ločijo od dominantne kulture. Lahko se oblikujejo na osnovi spola, političnega ali verskega prepričanja, etnične pripadnosti, razredne pripadnosti. Dominantna kultura je pogosto tista, ki vsebuje pripadnike z večjim bogastvom in družbeno močjo. **Madamske subkulture**: razširile so se po 2. svetovni vojni v zahodni Evropi in Ameriki; vzrok za to je bil **pojavi množičnega šolanja** (podaljša čas od otroštva do oblikovanja družine) ter **dvig življenjskega standarda** (mladi se vključijo v potrošniško družbo). Danes raziskovalci raje uporabljajo izraz **stilo-scenska okolja mladih**; za mlade je značilno, da se ne zanimajo za subkulture in da med njimi prevladujejo pasivne oblike preživljanja prostega časa. **Visoka (elitna) kultura**: s tem določen način življenja vrednotimo višje, povežemo s kulturnim vzorcem, značilnim za elite (tako v smislu umetnosti kot tudi navad, slogov...). Materialne dobrine so unikatne, originalne, pripisujemo jim visoko cenovno in duhovno vrednost. **Množična kultura** je potrošnja manjvrednih umetniških izdelkov, ki jih proizvajajo množični mediji. Njihov namen je zabava, propaganda, pasivizacija ljudi. Govorimo lahko tudi v smislu kulturne industrije; proizvodi so narejeni po določenih obrazcih, so standardizirani, brez umetniške vrednosti, namenjeni množični potrošnji. Uporabnikom te kulture je namenjena vloga **pasivnih potrošnikov**, preprečujejo jim kreativnost in spodbujajo k sprejemanju ponujenega. Množična kultura ima funkcijo propagande in razvedrila.